

20.22x29.89	1/3	עמוד 80	אותיות וילדים	06/05/2024	90138996-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

האיש שהניח את אבן הפינה

המבט החולם והנחוש של הרצל העומד במרפסת בית המלון בבאזל, משקף מעט מהאיש שעליו נכתב במגילת העצמאות שהיה "הוגה חזון המדינה היהודית" אך הרצל לא היה רק חוזה, אלא גם פעיל ואיש מעשה בואו להכיר קצת יותר את מי שהצליח להלהיב המוני יהודים שראו בו נביא מודרני, ושהרב קוק החשיבו למשיח בן יוסף // הודיה תעשה

כותב, סופר, איש ארגון ומעשה, פעיל פוליטי, אובססיבי, נחוש וטוטאלי. ואחרי רשימת המכולת הארוכה הזו, כולנו סקרנים, ובצדק, לדעת האם נשאר לו מקום לחוש הומור. אז אני שמחה לבשר לכם שכן, הרצל כתב לא מעט קומדיות. תודו שזה מפתיע! היום ננסה להכיר את האיש שתרם אולי יותר מכול לעיצוב הרצון המסורתי "לשנה הבאה בירושלים" והפיכתו לציונות מודרנית, הציונות המדינית המעשית-פוליטית.

"אם הייתי צריך לסכם את קונגרס באזל במשפט אחד – מה שלא אעשה בגלוי – זה היה כך: בבאזל הקמתי את מדינת היהודים. אם הייתי אומר את זה היום, הייתה התשובה צחוק מכל העברים. בעוד חמש שנים, אולי, ובוודאי בעוד חמישים, יכירו בה הכול".

כך כתב הרצל ביומנו לאחר הקונגרס הציוני הראשון בבאזל. גם אם הרצל לא היה נביא, הוא היה גם היה חולם, מאמין, כריזמטי,

19.09x28.2	2/3	81	עמוד	אֹתִיּוֹת וַיִּלְדִים	06/05/2024	90138997-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

ראשית חייו

בנימין זאב (תיאודור) הרצל נולד בשנת 1860 בכודפשט, הונגריה. הוא גדל במשפחה יהודית חילונית, אמידה, דוברת גרמנית, וקיבל חינוך יהודי בסיסי. חינוכו, כמו חינוכם של יהודים רבים במרכז אירופה באותה תקופה, נרשם כנגיעות של מסורת, מעורבת ברוח הנאורות הגרמנית-יהודית של התקופה. לא תמצאו שם זהות יהודית חזקה או שאיפות ציוניות. שמו המלא מגלם את המיזוג והמתח שבהם חיו יהודי התקופה בסביבתו: "בנימין זאב", שמו העברי, מול "תיאודור" המייצג את העולם הכללי – מתח שעיומו היה עליו להתמודד בחייו. שני סביו היו קרובים ליהדות המסורתית, לעומת חלקים אחרים במשפחה, שהתנכרו ליהדות. סבו של הרצל מצד אביו, שמעון לייב הרצל, הכיר היטב את הרב יהודה אלקלעי, ממבשריה הראשונים של הציונות

המעשית, בהיותו תלמידו ושמש בית הכנסת שלו בזמלין אשר בסרביה. בהחלט ייתכן כי הרצל שמע על רעיונותיו של אלקלעי והושפע מהם.

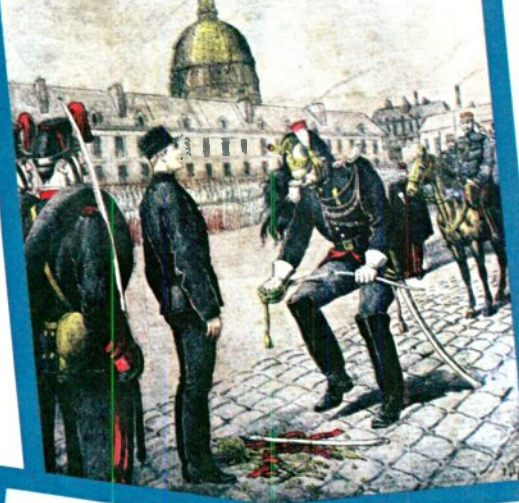
הרצל למד תחילה בבית ספר יהודי, ומאוחר יותר עבר לבית ספר ריאלי. איזה מין תלמיד הוא היה? ובכן, היה לו פוטנציאל, וככל הידוע לנו, קסמו לו הלימודים ההומניים יותר מהריאליים. זה קורה לטובים ביותר... באותו בית ספר שררה "רוח אנטישמית", כפי שתיאר זאת לאחר שנים, והוא בחר לעבור לבית ספר שרוב תלמידיו היו יהודים.

עם מותה הטרגי של אחותו האהובה פאולינה, עברה המשפחה לווינה. באוניברסיטת וינה למד הרצל משפטים, אך זנח את העיסוק בתחום לאחר שהבין כי מעל עורכי דין יהודים ניצבת תקרת זכוכית וכי לעולם לא יוכל להתקדם בעבודה זו. במקום זאת בחר להתמסר לתחום אחר שאהב: כתיבה עיתונאית, ספרותית ומחזאית.

הרצל אמר

הרצל הצעיר לא היה שונה מיהודים רבים במערב אירופה ובמרכזה, שסברו לתומם כי אם ייטמעו בתרבות הרווחת תוך השלת "יהדותם", יקיץ הקץ על צרותיהם. אלא שלמגינת ליבו היה עד לפרשה שהסעירה את צרפת, "פרשת דרייפוס", ולא נותרה לו ברירה אלא להבין שאין הדבר כך. אפילו צרפת, הוֹרְתָה של המהפכה לחופש, אחווה ושוויון, לא הייתה מקום רחוק מדי עבור האנטישמיות. למי מכם שטרם נחשף לפרשת דרייפוס,

איור המתאר את טקס הסרת דוגותיו של דרייפוס, 1895

המשלחת הציונית בירושלים, הרצל במרכז, 1898

הנה עיקרם של דברים: דרייפוס היה קצין יהודי בצבא הצרפתי, שהורשע בבגידה בשנת 1894, על לא עוול בכפו. הבוגדים האמיתיים ניצלו את יהדותו של דרייפוס כדי לטפול את האשמה עליו ועל עמו. באותה עת שימש הרצל ככתב של העיתון הווינאי "בויה פרייה", ומה רבה הייתה תדהמתו לשמע המילים ששאג ההמון הפריזאי שנכח במקום: "מוות ליהודים". באותו רגע הבין הרצל שלעם היהודי דרוש פתרון לאומי ומדיני וכי כל עוד קיימת אנטישמיות ההתבוללות תהיה בלתי אפשרית, והפתרון היחיד עבור רוב היהודים יהיה מעבר למדינה משלהם.

בשנה שלאחר מכן כתב הרצל מחזה, "הגטו החדש", שהראה שאפילו ליהודים מתבוללים אין סיכוי לזכות בביטחון של ממש ובשוויון. הרצל הבין שהאנטישמיות היא מחלה

כרונית שאין לה מרפא, והדרך היחידה

להימנע ממנה היא הקמת מדינה ליהודים. כך, ב־1896 הוא ניסח את חזונו ביצירה "מדינת היהודים" – תוכנית מדינית מעשית, שבה טען כי על היהודים ליצור מדינה עצמאית כדי להבטיח את הישרדותם ולהגן על זכויותיהם.

נאה דורש ונאה מקיים: בד בכד עם סיום כתיבת "מדינת היהודים", פתח בחריצות וללא לאות בעבודה מעשית לקידום רעיונותיו הפוליטיים, והיה לדובר של הציונות. מרגע זה נע ונד על פני הגלובוס במטרה להשיג תמיכה לרעיונותיו, והחתים הרבה דפים בדרכונו. בתוך חודשים מעטים היו קומץ תומכיו להמון רחב, אם כי הוא נתקל גם בהתנגדות לא מעטה – ולא רק ממנהיגי אומות העולם, דוגמת הסולטן הטורקי שהתנגד בתוקף לרעיון של מדינה יהודית בארץ ישראל. יפתיע אתכם שלא בכל מקום היהודים ראו את רעיונותיו בעין טובה? ודאי שלא, אנחנו מדברים פה על יהודים. ולכן, בעוד רבים מיהודי מזרח אירופה קיבלו את רעיונותיו בהתלהבות רבה, הקושי העיקרי היה בשכנוע המנהיגים היהודים השונים. הברון הירש והברון רוטשילה, לדוגמה, לא הביעו התלהבות ואף הסתייגו מהצטרפות לתנועה הציונית. אבל לא רק הם: הרפורמים ראו ברעיון המדינה היהודית פגיעה בנאמנותם לארצות מוצאם, היהודים שהחזיקו בדעות קומוניסטיות לא הבינו לשם מה צריך מדינה אם פועלי כל העולם אוטוטי מתאחדים, המתבוללים לא הבינו על מה המהומה, והדתיים היו בדעה שאין לקרב את הקץ.

18.74x27.56	3/3	82	עמוד	אֹתוֹת וּלְיָדַיִם	06/05/2024	90138998-7
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

המשך מהעמוד הקודם <<

קונגרס באזל ומלך היהודים

ועדיין, למרות כל הקשיים, הרצל לא ויתר. באוגוסט 1897 כינס את הקונגרס הציוני הראשון בבאזל שבשווייץ, במטרה להשיג תמיכה של המוני יהודים. הקונגרס התכנס בהשתתפות כ-200 צירים, מכל שכבות החברה ומקהילות מגוונות. הרצל נבחר לנשיא הקונגרס – תפקיד שמילא עד מותו, וכשעלה לנאום נשמעו מחיאות כפיים סוערות ואוהדות במשך כ-15 דקות תמימות, וקריאות "יחי המלך!"

"רוצים אנו להניח את אבן הפינה לבית אשר בבוא היום ישכון בו העם היהודי", אמר הרצל, "הציונות היא שיבתנו אל היהדות, עוד לפני שיבתנו לארץ היהודים". הייתה זו נקודה מכרעת בדברי הציונות – הפיכתה מתנועת המונים עממית לתנועה פוליטית עם מטרה ברורה: הקמת מדינה מודרנית לעם היהודי במולדתו ההיסטורית, עם ככל העמים. בשנת 1898 ערך בנימין זאב הרצל את ביקורו היחיד בארץ. הסיור נמשך כעשרה ימים, והשפיע עמוקות על חזונו. לא תופתעו לשמוע שעם רדתו מכבש האונייה קיבל את פניו חום מטורף, כאומר "ברוך הבא לארץ ישראל!" זה לא גרם לו להרגיש מי יודע מה טוב, והוא אף נקע את הרגל, אבל אדם כמו הרצל ממתי הוא מוותר? השמועה על הגעת "מלך היהודים" עשתה לה כנפיים עוד טרם בואו. הרצל ומלוויו השתדלו מאוד שלא למשוך תשומת לב שלא לצורך. מהשלטון העות'מאני שלחו אחריו מרגל יהודי, עם צו מאסר מוכן מבעוד מועד, למקרה שיחרוג ויעשה דברים שאינם לרוח השלטון. כלי התחבורה הנפוץ דאז היה חמור או סוס, אך מאחר שהדבר היה עלול להתפרש באופן שגוי, הרצל נמנע מלרכוב על חמור או

סוס לבן. רבים מיהודי הארץ קיבלו את פניו בהערצה כגיבור, הריעו לו, בירכו אותו ושרו לו ממיטב הקלאסיקה של ההתיישבות החלוצית ("חושו אחים חושו", למי שממש מתעניין). הרצל היה אדם מרשים ומוקפד, והוא הביא איתו משב של גאולה הממשמשת בפתח וחיוק את רוחם של החלוצים.

כשהגיע לירושלים פגש עיר מוזנחת עם תנאי תברואה ירודים. דבר זה הבהיל את הרצל והביא אותו להבטיח בכתביו את שיפור חזות פני העיר ברגע שתהיה שלנו (ועדת קישוט, להתייצבו!) בעיני רוחו כבר ראה החוזה איך הכול צריך להיראות בארץ המזרחית והחמה הזו.

הרצל כיתת רגליו ממפגש למפגש עם מדינאים שונים, במטרה לגייס תמיכה לרעיון המדינה היהודית. את הקיסר הגרמני פגש בעת ביקורו בארץ. באמצעות ג'וזף צ'מברליין, שר המושבות של בריטניה, ניהל הרצל משא ומתן עם ממשלת מצרים על

יישוב היהודים בחצי האי סיני. כשזה כשל, הציעו הבריטים להרצל את... אוגנדה (יפה, רואים שהקשבתם בכיתה!) – הצעה שנדחתה על ידי הקונגרס הציוני לאחר מותו של הרצל, תוך התחייבות לממש את תחיית העם היהודי במולדתו.

תל אביב שלא הנרתם

הרבה מאוד מפגשים ועניינים העסיקו את הרצל בשגרת היומיום שלו, בהם כתיבת העיתון שהוציא, "די ולט", והזנחת בריאותו. יצירתו הספרותית האחרונה, בשנת 1902, הייתה "אלטנוילנד" – בתרגום מילולי "ארץ ישנה"

חדשה", ובתרגום הקלאסי "תל אביב". זה היה רומן שתיאר את המדינה שכבר הוגשמה, מדינה מודרנית, קוסמופוליטית, בעלת חברה חדשה ואידיאלים נשגבים, המתאגדת ומתממשת בצורת חיים קיבוצית. מדינה מתוכננת היטב ובעלת צדק סוציאלי. על עמוד השער הופיע המוטו המפורסם: "אם תרצו – אין זו אגדה". היצירה זכתה להתעניינות בעולם. אומנם היו שביקרו את הספר בתנועה הציונית, בטענה שהזיקה ליהדות אינה חזקה דיה, אך האמת היא שהחברה המתוארת בה אינה מנותקת משורשיה. לדוגמה, גיבורי הספר חוגגים את ליל הסדר, ועורכים קבלת שבת בבית המקדש שנבנה מחדש, אם כי במתכונת שונה.

הרצל נפטר בשנת 1904, בגיל 44 בלבד. בצוואתו ביקש הלוויה צנועה ופשוטה, בלי הספדים, נאומים או פרחים,

וקבורה לצד אביו, עד שהעם היהודי יעלה את עצמותיו

לישראל. ואכן כך היה. ארונו הועלה ארצה בשנת 1949. מותו הפתאומי הותיר את היהודים ואת התנועה הציונית אבלים והמומים. בן-גוריון, שהיה אז נער בשם דוד גרין, כתב ביומנו: "לא יקום עוד איש נפלא כזה, המאחד בקרבו את גבורת המכבי עם מזימות דוה, אומץ לב רבי עקיבא וענוות הלל, את יפי רבי יהודה הנשיא ואהבת אש של רבי יהודה הלוי..."

הרצל היה הכוח המניע והרוח החיה של התנועה הציונית, וסתף אחריו רבים מיהודי אירופה ומרחבי העולם. רעיונותיו הדהדו בעם ודחפו לעליות לארץ, ששיאן היה הקמת המדינה היהודית בארץ ישראל. לא בכדי זכה להיקרא "חווה המדינה". הוא הפך את הציונות מהגות גרידא למעשה של ממש, והשתדל מאוד למען עם ישראל, ועל כך כולנו חייבים לו טובה. 44 שנים לאחר פטירתו הכריז בן-גוריון על הקמת מדינת ישראל, וזכינו – בימינו אין זו אגדה.

הרצל עם ילדיו בחדר העבודה בווינה, 1897

הרצל בתמונה המפורסמת בבאזל, 1901